

نقش سازمانهای مردم نهاد برای راهبری پاندمی کرونا و بینش هایی برای آینده

امیررضا فولادوند^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

ویروس کرونا و ابتلای به بیماری کووید ۱۹ نیز هرچند منشاء بیولوژیکی دارد اما اساسا مسئله ای اجتماعی است زیرا هم پیامد و هم عواقب اجتماعی دارد. اثر گذاری کرونا به طور فراگیر در تمامی سطوح اجتماعی و بدون تمایز و توجه به طبقه، ثروت، نژاد، رنگ، زبان، جغرافیا و مولفه های اجتماعی و اقتصادی و... جوامع گوناگون، به آسیب پذیر بودن انسان معطوف و بر ضرورت گسترش همکاری بین انسان ها تاکید می کنند. پیامی که ایرانیان قرن ها پیش از زبان سعدی بزرگ، به بشریت داده اند: بنی آدم اعضای یک پیکرند. مطالعه حاضر مرور موضوعی مقالات و متون موجود در ارتباط با فعالیتها و اقدامات سازمان های مردم نهاد می باشد. جستجو برای مقالات در پایگاههای اطلاعات علمی ایرانی و خارجی صورت گرفت. این مقاله نشان می دهد که این بحران ما را مجبور می کند که در مورد حکومت بازنگری کنیم. در همان خط شروع پی می بریم که: هیچ کس مصون نیست و هیچ دولتی آماده نیست. سازمانهای غیردولتی پزشکی در طی همه گیری با توانایی منحصر به فرد در اجرای رویکرد جامعه محور در ارائه اطلاعات، تشکیل گروههای مشترک کار و تدوین استراتژی برای پاسخگویی موثر، بازیگران اصلی هستند. بخش غیرانتفاعی باید مقررات زدایی شود تا سازمانهای غیرانتفاعی وضعیت بهتری برای بهبود داشته باشند.

واژه های کلیدی: پاندمی، کرونا، سازمان های مردم نهاد(سمن)، مسئله اجتماعی

مقدمه

کووید ۱۹ ذهنیت های هر فرد را یک شبه تغییر داد. افراد، شهرها، اقتصاد، کشورها و قاره ها شوک قرنطینه و ترس از ناآگاهی را تجربه کردند. دولت ها مجبور شده اند در مدت زمان کوتاهی تصمیمات زیادی بگیرند [۱] تصمیماتی درباره اینکه چگونه از همه گیری رو به رشد جلوگیری کنند، چه کسانی میتوانند در کنار دولت اقدامات اثربخش داشته باشند و از این قبیل سوالات. این بحران ما را مجبور می کند که در مورد حکومت بازنگری کنیم. در همان خط شروع پی می بریم که: هیچ کس مصون نیست و هیچ دولتی آماده نیست. کشورها باید از این همه گیری و از یکدیگر درس بگیرند. [۲]

تجارب بیش از نیم قرن کشورها و مطالعات نشان داده اند که حکومتها و دولتها به تنهایی قادر به تامین نیازهای مردم نیستند، از این رو و در راستای ترمیم و مبارزه با بحرانهای به وجود آمده از جمله مشکلات پس از جنگ جهانی دوم، قحطیها و بحرانهای مالی و در معرض خطر بودن محیط زیست و بلایای طبیعی و بیماریها، سازمانهای مردم نهاد شکل گرفتند [۳]. اهمیت وجود جامعه مدنی به عنوان حلقه گمشده در توسعه و محیطی که در آن مشارکت مردمی شکل بگیرد در دهه ۱۹۸۰ ضروری شناخته شد. در بطن جامعه مدنی سمن ها، مهمترین و بهترین ابزار سامان دهی مشارکت عمومی شناخته شده اند و کاهش قدرت دولتها در مسائل جهانی زمینه حضور و تقویت نقش سمن ها را فراهم آورد. [۴]

نقطه عطف مشارکت مردم و سمن ها در سلامت جوامع بوده است چراکه حداقل دو مورد از راهبرد های پنج گانه بیانیه آلماتا بر اقدامات و مشارکت مردم در سلامت خود تاکید داشت.

بیماری کووید ۱۹ علت اجتماعی دارد چرا که وابسته به فرهنگ غذایی، سبک زندگی و میزان ارتباطات اجتماعی می باشد که موجب انتقال و شیوع آن می شود و پیامد اجتماعی دارد چون همه گیر بوده و استرس جمعی ایجاد کرده و باعث شده کل اجتماع و سازمان های مردم نهاد را درگیر خود نماید و فعالیت های اجتماعی را مختل کند، علاوه بر آن عوارض اجتماعی کرونا در دوره پسا کرونا نیز ادامه خواهد یافت و به نظر میرسد فقر یکی از مهمترین عوارض پایدار آن است. پس اجتماعی بودن بیماری کووید ۱۹ ایجاب می کند تا حتی المقدور برای پیشگیری و کنترل آن از تمامی ظرفیت های اجتماعی از جمله سازمان های مردم نهاد استفاده شود. [۵]

لزوم حرکت دولت به سمت سمن ها

در طی بحران در سطح جهانی، بسیاری از مردم حس ترس، عصبانیت، عدم اطمینان و بی اعتمادی به نحوه مدیریت دولت را تجربه کردند. ولی در کنار این احساسات تاریک، تصاویر همبستگی ظهور پیدا می کرد. کارکنان بهداشتی یک صحنه باورنکردنی را نشان دادند آنها به جوامع خود متعهد بودند و با وجود دلسوزی و عزم برای مقابله با ویروس در شرایط چالش برانگیز و گاهی خطرناک ایفای نقش می کردند. گروهها برای حمایت از افراد آسیب پذیر سازمان یافتند و خدمات تأمین اجتماعی و بهداشتی تقویت شد. [۶]

دولت نقش مهمی در آزمایش جامع، ردیابی دقیق تماس، مهار یا درمان سریع ویروس، قرنطینه نهادی، تجزیه و تحلیل داده ها و شفافیت در ارائه آنها، اجرای قانون، آموزش آنلاین و ایجاد پروتکل برای کارگران خط مقدم دارد که بدون پایبندی عمومی و مشارکت جامعه اجرای آنها میسر نیست. دولت باید اقدامات مختلفی را برای ایمنی کارمندان بهداشت در خط مقدم مبارزه با COVID-19 انجام دهد از جمله ایمنی پزشکی، پرداخت به موقع حقوق و پاداش، حمایت روانی، ظرفیت سازی و پوشش بیمه عمر. [۷]

عملکرد بسیاری دولت ها در مساله کرونا، نشان داد که میزان قدرت، الزاما به معنی توان مدیریت بهتر امور نیست. دولت های مقتدر با بودجه های کلان، قلمرو بزرگ، جمعیت و امکانات بسیار، در سنجش با برخی کشورهای کوچکتر، نمود نا موفق تری در مدیریت بحران داشتند.

باید به توسعه دموکراسی و انتقال بیش تر قدرت به مردم، و تامین منافع و بهره مندی همگانی اندیشید. دموکراسی، سازمان های مدنی و مردم نهاد، نمود های عینی قدرت و تامین کننده منافع عمومی مردم اند. با توسعه دموکراسی، شفافیت حکومت ها و سهم بیش تر مردم در کنترل قدرت، فعالیت های خطرآفرین و آسیب زا برای بشریت، به کمترین حد کاهش خواهد یافت.

پس از حصر شهر ووهان و استان هوبئی، به افراد مشکوک به COVID-19 دستور داده شد که در خانه خود را قرنطینه کنند و در انتظار بستری شدن در بیمارستان باشند. این وضعیت به موج گرمای شیکاگو در سال ۱۹۹۵ شباهت دارد، در طی آن کسانی که تنها زندگی می کردند یا سرمایه اجتماعی کمی داشتند، احتمال مرگ بر اثر این فاجعه بیشتر بود. [۸]

از بعد اجتماعی، اثر گذاری کرونا به طور فراگیر در تمامی سطوح اجتماعی و بدون تمایز و توجه به طبقه، ثروت، نژاد،

رنگ، زبان، جغرافیا و مولفه های اجتماعی و اقتصادی و... جوامع گوناگون، به آسیب پذیر بودن انسان معطوف و بر

ضرورت گسترش همکاری بین انسان ها تاکید می کنند. پیامی که ایرانیان قرن ها پیش از زبان سعدی بزرگ، به بشریت داده اند: بنی آدم اعضای یک پیکرند.

سازمان های مردم نهاد، تشکل های مدنی و اجتماعی، محوریت و ابتکار عمل را در مدل همزیستی آینده خواهند داشت. بحران کرونا نشان داد که دولت ها با هر گستره از امکانات و اختیارات، توان مدیریت بحران های بزرگ را ندارند و هنگام بحران، چه به سبب ناکارآمدی ذاتی و تلاقی منافع، و چه فقدان ارتباط اجتماعی مطلوب، دچار حرکت لاک پشتی و تردید در تصمیم گیری و اجراء می شوند.

دورکیم معتقد بود «دولت عصاره روح جمعی است و اگر خود را در سطح مسایل خرد بیاورد و در همه چیز دخالت کند، آسیب پذیر می شود». با رشد و فعالیت مناسب سازمان های مردم نهاد و تشکل های اجتماعی، دولت ها به سه وظیفه اصلی خود: هدایت؛ حمایت؛ نظارت؛ باز خواهند گشت.

فراخوان های همبستگی و اتحاد به عنوان یک کاتالیزور عمل میکند. مشارکت قوی بین بخش های دولتی و خصوصی و همکاری نزدیک آنها به منظور مقیاس بندی مداخلات برای پاسخگویی و نجات جان انسانها باید بیشتر انجام شود و اطمینان حاصل شود که این همبستگی پایدار است. [۹]

قابلیت سمن ها برای شرکت در بحرانهای بهداشت و سلامت از جمله کرونا

حال سئوالی که اینجا مطرح می شود این است که چرا یک سازمان مردم نهاد در زمان بحران تصمیم می گیرد که مداخله گری کند؟ احتمالا به این دلیل که اعضای آن سازمان مردم نهاد احساس می کنند که گروه هدف شان نادیده گرفته شده و حقی از آنها ضایع شده یا دولت در برآورده کردن نیازهای گروه هدف شان موفق عمل نکرده است.

اما یک سازمان مردم نهاد چه کارهایی باید در زمان چنین بحران هایی انجام دهد؟ جامعه مدنی و سمن ها می توانند در زمانی که نهادهای دولتی در فاز انکار است، مطالبه پذیرش واقعیت را داشته باشند. در مرحله بعدی می توانند مطالبه آماده سازی یا آمادگی برای مداخله را مطرح کنند. سپس تقاضای مداخلات منتهی به پوشش متناسب، مناسب و به

هنگام را داشته باشند و در فاز بعدی خواستار اعلام و اصلاح مداخلات غلط شوند. البته ما می دانیم که این تغییرات به راحتی اتفاق نمی افتد. یعنی به آسانی به مطالبات سازمان های مردم نهاد گوش داده نمی شود و سیستم قرار نیست همه این مطالبات را بپذیرد. اما فراموش نکنیم که چانه زنی بخشی از مهارت های اساسی هر سازمان غیر دولتی در هر جای دنیا علی الخصوص در جهان سوم است. انتظار می رود این چانه زنی ها منجر به این شود که دولت ها راحت تر واقعیت ها را بپذیرند و مداخلات منتهی به پوشش متناسب و به هنگام داشته باشند. بنابراین اگر مطالبه گری ها، موفق باشد در نهایت آسیب کمتری به جامعه در معنای عام وارد می شود. در طی این همه گیری تمرکز بر روی تأثیر و مشارکت جامعه بود. مشارکت جامعه نیز بستگی به خاموش شدن منابع انسانی خود دارد. سرمایه انسانی را می توان به عنوان ارزش اقتصادی مربوط به منابع انسانی تفسیر کرد.

توانایی ها ، دانش ، ایده ها ، نوآوری ، قدرت و تعهد منابع انسانی توانایی های بالقوه ای هستند که توسط انسان ها تشکیل شده است. توانایی انجام فعالیت های فنی ، تفکر ، برقراری ارتباط ، عمل و اخلاقی بودن در طبیعت و مدیریت. علاوه بر این ، توانایی هاتوسط انسان می تواند برای دستیابی به اهداف شخصی و سازمانی مورد استفاده قرار گیرد جایی که فرد کار می کند یا عضوی از سازمان است. [۱۰]

سازمانهای غیردولتی پزشکی در طی همه گیری با توانایی منحصر به فرد در اجرای رویکرد جامعه محور در ارائه اطلاعات ، تشکیل گروههای مشترک کار و تدوین استراتژی برای پاسخگویی موثر ، بازیگران اصلی هستند. در طی همه گیری ، سمن ها بر هماهنگی فعالیت های جمع آوری کمک های مالی و داوطلبانه ، تهیه تجهیزات پزشکی و داوطلبان پزشکی ، ارائه حمایت اجتماعی به جوامع آسیب پذیر متمرکز می شوند و با شناسایی نیازهای افراد ناشناخته مکمل دولت هستند و مهمتر از همه با شبکه سازی با سایر NGO ها برای به حداقل رساندن افزونگی تأثیر پاسخ را تقویت می کنند. [۲]

نمونه های ساختار موفق در مقابله با پاندمی

۱- یک ساختار که کارگروه رسمی IMARET COVID 19 نام داشت متشکل از افسران پزشکی (بیشتر آنها از

حوزه پزشکی و وابسته به بهداشت) داوطلب بود در کشور مالزی بدین روش پیاده سازی می شد:

الف) ارزیابی، تأیید و توجیه نیازها:

ارزیابی از طریق بازخورد از نهادهای حرفه ای، ارتباطات شخصی و رسانه های اجتماعی نیازهای اساسی در مراقبت های اولیه، اورژانس، پزشکی و بیهوشی را شناسایی کرد. سپس اطلاعات گردآوری، تأیید و تحلیل شد. تصمیمات در مورد توزیع براساس فوریت، امکان سنجی و مقرون به صرفه بودن تصمیم گیری شد.

برای جلوگیری از افزونگی و همچنین هماهنگی با بخشنامه های دولت؛ همچنین اطلاعات از سایر NGO ها و مقامات محلی بهداشت جمع آوری شد.

ب) توجیه جمع آوری سرمایه و تخصیص بودجه:

جمع آوری کمک مالی از طریق رسانه های اجتماعی و با تمرکز بر موارد مهم انجام شد. تخصیص بودجه براساس نیازسنجی تأیید شده همانطور که در بالا ذکر شد، انجام شد.

ج) تهیه اقلام

گروه ویژه یک تیم تهیه، متشکل از پزشکان باتجربه در خرید تجهیزات پزشکی تشکیل داد. این تیم تامین کنندگان چین و ترکیه را پیدا کرد و مسئولیت اطمینان از کیفیت مواد، مناسب بودن، قابلیت اطمینان تامین کنندگان و تنظیمات لجستیکی را بر عهده داشت.

د) ترتیب تدارکات

انبارهای موقت با سیستم مدیریت موجودی راه اندازی و بسته بندی وسایل توسط داوطلبان انجام می شد. این توزیع کارآمد و به موقع را تسهیل می کند.

ر) تحویل و توزیع

اقلام توسط داوطلبان به دنبال برنامه ریزی لجستیکی تحویل داده شد که شامل تخمین اندازه، وزن و نحوه تحویل اقلام برای اثربخشی هزینه بود.

برای توزیع با سایر NGO ها و نیروی های حمل و نقل برای استفاده از پروازهای رحمت و حتی کشتی ها به مناطق دور افتاده همکاری کرد.

هنگامی که اقلام توسط یک مسئول دریافت شد، نامه پذیرش و نامه تحویل امضا شد

س) تدوین گزارش ها

مستندات مربوط به هر تحویل ارائه می شد و گزارش ها برای اهداف شفافیت تنظیم می شدند، که شامل فیلم ها و پوستره های کوتاه در رسانه های اجتماعی بود. [۲]

۲- ساختار موفق دیگر نیز به شرح زیر پیاده سازی شد:

در ۱۹ فوریه ۲۰۲۰، ایران موارد اولیه ویروس کرونا را معرفی کرد (۲۰۱۹-nCoV). ایران از ۲۱ مارس ۲۰۲۰، گزارش داده بود. ۱۷۵۹۲۷ مورد COVID-19، از جمله ۸۴۲۵ مورد مرگ. یکی از بهترین روش ها برای پاسخ به COVID-19 تشخیص سریع است، انزوای اولیه و درمان سریع بیماری. مطالعات بیان کرده اند که فناوری اطلاعات (IT) ابزاری قدرتمند برای شناسایی، ردیابی و پاسخ به بیماریهای همه گیر است. علی رغم اهمیت IT، عدم استفاده کارآمد از ظرفیت اطلاعات فناوری پس از ظهور موارد جدید COVID-19 در ایران مشاهده شد.

یک وب پورتال طراحی شد که می تواند از خدمات و فن آوری های مختلف و از تعامل بین سازمان های غیر دولتی (NGO) و دانشگاه ها پشتیبانی کند. سازمان های غیردولتی می توانند با استفاده از فناوری و پیشرفت های آن، خدمات بهداشت عمومی را ارائه دهند. یکی از وظایف مهم این سازمان ها اطلاع رسانی و ارائه خدمات یکپارچه به عموم مردم است. پورتال تعاملی یکی از پیشرفته ترین فناوری هایی است که این سازمان ها می توانند برای مدیریت سلامت استفاده کنند. علوم پزشکی دانشگاه ها نظارت حیاتی و نقش بسزایی برای افزایش کیفیت عملکرد سازمان های غیردولتی دارند. وب پورتال می تواند ابزاری برای همکاری بین سازمان های غیر دولتی مرتبط با سلامت و علوم پزشکی دانشگاه ها باشد. در این مطالعه، یک پورتال تعاملی توسط NGO ها و یک دانشگاه ایجاد شد. سازمان های غیر دولتی تحت نظارت و مشارکت مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی دانشگاه علوم پزشکی تبریز در COVID-19 بودند. بخش مدیریت این پورتال اطلاعات طبقه بندی شده را به دو بخش انفورماتیک و خدمات تقسیم می کند. این پورتال در دسترس عموم مردم، بیماران، ارائه دهندگان خدمات و مهمتر از همه، سیاست گذاران و ارائه دهنده آموزش و پزشکی است. می توان اطلاعات تحقیقاتی را برای همه کاربران جستجو کرد. برای بیماران و عموم مردم در محیط های پر خطر، افزایش امنیت اطلاعات، کاهش سردرگمی در مورد یافتن

اطلاعات مورد نیاز و تسهیل ارتباطات تنها بخشی از مزایای پورتال است. همکاری دانشگاهی و سمن ها در بستر یک وب پورتال می تواند برای پوشش بیماری همه گیر COVID-19 نقش اساسی داشته باشند.

در بخش خدمات پورتال ، محتوای اطلاعات از خدمات NGO ها در سه مرحله اساسی ارائه شد: پیشگیری، درمان و بهبودی از COVID-19 (این مرحله شامل توانبخشی و مرگ به طور جداگانه).

در بخش اول ، اطلاعات جامعی در مورد روند آموزش عمومی ، اپیدمی بیماری و پیگیری روشهایی ارائه شده است. علاوه بر این ، گام به گام اطلاعات مربوط به روند ردیابی و محافظت از افراد آسیب پذیر ، محافظت نشده ، افراد مسن و زاغه نشین ، که می تواند توسط برخی از سازمان های غیردولتی پوشش داده شود ، ارائه شده است. علاوه بر این ، تعداد و نوع اقلام اهدایی مانند ماسک ، دستکش و مواد ضد عفونی کننده در این درگاه موجود است.

در بخش درمان ، سازمان های غیردولتی اطلاعات کافی را ادر مورد تجهیزات ، مواد مصرفی ، و بودجه / هزینه های این بیماری به طور جداگانه ، براساس ارزیابی ارائه شده توسط نهادهای دانشگاهی حرفه ای ارائه دادند. علاوه بر این ، مشاوره تخصصی برای عموم مردم و افرادی که خطر بالایی دارند در دسترس است . همچنین ، تجربیات مشترک توسط بیماران بهبود یافته موجود هستند.

در قسمت بازاریابی ، جزئیات شرکت ها / انجمن هایی که آماده ارائه خدمات رایگان یا تخفیف هستند معرفی کرده است.

علاوه بر این ، لینک های ارزشمند و مبتنی بر شواهد در مورد محتوای اطلاعاتی شبکه های اجتماعی و سیستم های ملی مانند خود ارزیابی از افراد مشکوک، بیماران ، تشخیص مسیر بیماری COVID-19 ، سیستم پرخطر شهری و روستایی ، سیستم خودمراقبتی ، مشاوره آنلاین سیستم و اپیدمیولوژیک ایران که این سیستم برای عموم مردم بصری قابل استفاده است. پورتال تعاملی ایجاد شده توسط NGO ها و دانشگاه برای عموم مردم ، بیماران ، ارائه دهندگان خدمات و مهمتر از همه سیاست گذاران، اطلاعات تحقیقاتی آموزشی و پزشکی را ارائه می دهد. [۱۱]

بینش هایی برای اصلاح ساختار سمن ها در آینده

بیان این نکته که ارتقای سلامت تا حد زیادی یعنی تقویت سازمانهای مردم نهاد، جمله مربوطی است . بنابر این در گام اول ، بررسی اقدامات و توصیف نظر آنان به استخراج توانمندی های بالقوه و بالفعل این نهاد ها کمک خواهد کرد و بصیرتی را در تدوین برنامه های راهبردی با هدف مقوله های سلامتی در بین سازمانهای مردمی ایجاد خواهد نمود. از این

یافته ها در مرحله بعد می توان برای طراحی الگوی تعامل سازمانهای غیر دولتی با بخش مجری سلامت در دولت بهره جست.

برای تنظیم مجدد بخش برای افزایش شفافیت، گشودگی و قابل اعتماد بودن در همین حال، بخش غیرانتفاعی باید مقررات زدایی شود تا سازمانهای غیرانتفاعی وضعیت بهتری برای بهبود داشته باشند. برای حرفه ای شدن آنها باید موسسات خیریه دولتی را از بوروکراسی زدایی کرد. [۱۲]

از بین موانع دستیابی سمن ها به اهدافشان سه مورد با تاثیر خیلی زیاد تعیین شده است: ۱- منابع مالی محدود ۲- ارتباط ناکافی سازمان های غیر دولتی با دولت ۳- باور ضعیف دولت از نقش سمن ها

موانع دیگر عبارت بودند از: نداشتن کانون های حمایت از سازمانهای سازمانهای غیر دولتی در بخش سلامت دولت، باور ضعیف سازمانهای غیر دولتی از نقش موثر خود، ضعف ارتباط سازمانهای غیر دولتی با شبکه سمن ها، نبود سنت ارزیابی فعالیت ها در سازمانهای غیر دولتی، ضعف دسترسی به اطلاعات، مشکل جذب نیرو های توانمند در سمن ها، عدم به کارگیری خلاقیت و نوآوری در اداره نظام سلزمنهای غیر دولتی، شفاف نبودن قوانین مرتبط به فعالیت سازمان های غیر دولتی، باور و درک ضعیف مردم از نقش سازمانهای غیر دولتی و توانایی کم در انجام کار تیمی.

برای بهبود و رفع مشکلات مالی، راهکار های زیر به ترتیب اولویت پیشنهاد شده: در نظر گرفتن ردیف اعتباری خاص در بودجه سالانه دولت، تسهیلات قانونی برای جلب حمایت های مالی در داخل کشور و خارج کشور، اعطای معافیت مالیاتی و حذف یا کاهش عوارض خاص نظیر بیمه. سایر موارد نیز عبارتند از تشویق اعضا به کمک هتی داوطلبانه، امکان تبلیغ از طریق صدا و سیما، تعلیق هزینه های مرتبط با آب و برق و تلفن و گاز.

برای ارتقای میزان موفقیت سازمانهای غیر دولتی نیز پیشنهاد های متفاوتی به این شرح مطرح شده: رقیب ندانستن سمن ها، سفارش اجرا به سمن ها با نصف قیمت، شناساندن سمن ها به مردم، همبستگی اعضای هیئت مدیره، از افراد خیر بیشتر استفاده شود، در مورد وضع قانون از سمن ها نظرخواهی کنند، تصویب مصوباتی که دولت را ملزم به همکاری بیشتر با سمن ها کند. [۴]

نتیجه گیری

سمن‌ها حلقه واسطی هستند که می‌توانند اعتماد ملی را بین مردم، حاکمیت و دولت ارتقا دهند، کیفیت فعالیت این سازمانها بدنه اجتماعی قوی‌تری را در جامعه پدید می‌آورد و نهایتاً اینکه این سازمانها به مثابه تشکلهای یاری‌رسان، به واسطه برخورداری از مولفه‌هایی چون تخصص، چابکی و سازمان‌یافتگی، می‌توانند در مواقع بحران، دوشادوش دولت در مسیر خدمت‌رسانی به جامعه گام بردارند.

تجربه بحران COVID-19 بار دیگر نشان داد که بینش‌ها نسبت به قابلیت سمن‌ها همچنان پراکنده و غیرمتمرکز است. سمن‌ها می‌توانند عملکرد مدیریت دولت را آگاه و حمایت کنند.

بر همین اساس، جامعه به تقویت هرچه بیشتر سمن‌ها نیاز دارد؛ چرا که سمن‌ها بازوان پرتوان مردمی هستند که می‌توانند در شرایط دشوار به یاری دولت و نهادهای رسمی آمده و از شدت آلام اجتماعی بکاهند. تجربه بحران کرونا نشان داد سازمانهای مردم‌نهاد در صورت تقویت، ساماندهی و به‌کارگیری هدفمند، می‌توانند نقش فوق‌العاده مهمی در یاری به مردم و حاکمیت ایفا کنند. این ظرفیت باید بیش از پیش جدی گرفته شود.

منابع

۱- Paula Caligiuri, Helen De Cieri, Dana Minbaeva, Alain Verbeke, Angelika Zimmermann.(2020).

Journal of International Business Studies, 51( )

۲_ Azlan Helmy Abd Samat, Aneesa Abdul Rashid, Nur Asyikin Mohd Yunus, Ahmad Munawwar

Helmi Salim and Husna Musa. (2021). A Malaysian medical NGO's COVID-19 response. *Disaster*

Medicine and Public Health Preparedness. First View , pp. 1 - 4

۳_ امیرکواسمی، ایوب (۱۳۸۸). بررسی علل رشد فزاینده سازمانهای مردم‌نهاد، فصلنامه مطالعات بین‌الملل، سال پنجم، شماره ۲۰

۴_ بهزاد دماری، محمدعلی حیدر نیا، مریم رهبری بناب. (۱۳۹۳). نقش عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد در حفظ و ارتقای سلامت

جامعه. فصلنامه پایش، سال ۱۳، شماره ۵، ۵۴۱-۵۵۰

۵_ زهره بهرامیان، ستار باب، زهرا کمری، مهدی پیرمردیان، زهرا احمدی، مریم مقیمیان. (۱۳۹۹). راهکارهایی برای مشارکت سازمان های مردم نهاد در پاندمی کرونا به عنوان یک مسئله ای اجتماعی، همایش ملی تولید دانش سلامتی در مواجهه با کرونا و حکمرانی در جهان پسا کرونا. سال ۱، ۳۹۶-۴۰۵

۶_ Editorial. COVID-19: learning from experience, Published: March 28, 2020, Volume 395, ISSUE 10229, P1011 DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30686-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30686-3)

7_ Dheeraj Sharma and Poonam Joshi. (2021). Government and Non Government Responses during current situation of COVID-19 Pandemic in India. *Community medicine and public health*, 7(1), 048-050

8_ Zhicheng Wang and Kun Tang. (2020). Combating COVID-19: health equity matters. *Nature Medicine*, 26, 458-464

9_ Ahmed Al-Mandhari, Chiori Kodama, Abdinasir Abubakar and Richard Brennan. (2020). Solidarity in response to COVID-19 outbreak in the Eastern Mediterranean Region. *East mediterr health J*, 26(5), 492-

10- Organizational Behavior. John R. Schermerhorn, Jr, John Wiley & Sons, Incorporated, 2005

11_ Elham Maserat & Fereshteh Jafari² & Zeinab Mohammadzadeh & Mahasti Alizadeh & Anna Torkamannia. (2020). COVID-19 & an NGO and university developed interactive portal : a perspective from Iran, *health and technology*, 1421-1426

12- Semarang, Jalan Prof. Soedarto, SH Tembalang, Semarang, Jawa Tengah. (2020) Rules and Policies Related with Good Governance When Corona Virus 2019 (COVID19) Pandemic. *Administrative Law & Governance*, 3(2)